NORAKSTS
Lieta Nr. A42544408
(A2639-09/1)

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2009.gada 26.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese I.Freimane,

piedaloties pieteicēja *A.F.* (*A.Ф.*) pārstāvim *M.P.* un atbildētāja Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Tieslietu ministrijas pārstāvim Kristapam Sautiņam,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *A.F.* (turpmāk – pieteicējs) pieteikuma par Tieslietu ministrijas (turpmāk – TM) labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu izmaksāta atlīdzība Ls 1425 apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.oktobra spriedumu lietā Nr. PAK-337 pieteicējs atzīts par nevainīgu un attaisnots pierādījumu trūkuma dēļ apsūdzībā pēc Krimināllikuma 21.panta pirmās un otrās daļas, 176.panta trešās daļas un 184.panta otrās daļas, kā arī atcelts viņam piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums.

[2] 2007.gada 17.septembra iesniegumā pieteicēja pārstāvis vērsās TM ar lūgumu izmaksāt zaudējumu atlīdzību. Iesnieguma papildinājumā 2007.gada 18.septembrī pieteicēja pārstāvis norādīja, ka zaudējumu apmērs ir Ls 1450.

[3] 2008.gada 21.janvārī TM valsts sekretārs, izskatot iesniegumu par zaudējumu atlīdzināšanu saskaņā ar likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums), nolēma atteikt pieteicējam izmaksāt zaudējumu atlīdzību.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.oktobra spriedumu pieteicējs atzīts par nevainīgu un attaisnots pierādījumu trūkumu dēļ. Spriedums likumīgā spēkā stājies 2007.gada 5.februārī. Līdz ar to konstatējams tiesiskais pamats zaudējumu atlīdzināšanai.

[3.2] Pieteicējs Latvijas brīvības atņemšanas vietās atradās no 2004.gada 7.jūnija līdz 2006.gada 5.oktobrim. 2004.gada 20.maijā pieteicējam piemērots

drošības līdzeklis – apcietinājums, kas atcelts ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.oktobra spriedumu. Līdz ar to konstatējams zaudējumu atlīdzināšanas gadījums.

[3.3] Personai ir pienākums pašai sniegt visas ziņas, it sevišķi tās, kas satur informāciju par viņas privāto dzīvi, un paziņot iestādei par faktiem, kas konkrētajā lietā varētu būt būtiski. Iesniedzējs nesniedza par darbu, no kura pieteicējs atbrīvots, tā atrašanās vietu, kā arī informāciju par pieteicēja dzīves vietu pirms apcietinājuma. Secināms, ka nav lēmuma pieņemšanai nepieciešamo ziņu un to apliecinošu dokumentu, proti, nav pierādījumu, ka pieteicējs pirms apcietinājuma nav strādājis algotu darbu, kā arī nav zināms, kur iegūt lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju.

[4] 2008.gada 12.martā Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicēja pārstāvja pieteikums. Ar tiesneses lēmumu ierosināta lieta par labvēlīga TM administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu izmaksāta atlīdzība Ls 1425 apmērā. Pieteikumā norādīti šādi argumenti:

[4.1] ir iestājušies visi priekšnoteikumi zaudējumu atlīdzināšanai – spēkā stājies attaisnojošs spriedums un pieteicējam bija piemērots drošības līdzeklis. Apcietinājumā pieteicējs atradās divus gadus, četrus mēnešus un 15 dienas;

[4.2] pieteicējs pirms apcietinājuma nav bijis darba tiesiskajās attiecībās. Šādā gadījumā personai izmaksājama kompensācija Ls 50 apmērā par katru mēnesi. Prasība iesniegt pierādījumus, ka persona nav strādājusi, ir nelikumīga un nepamatota. Ja nav iesniegti pierādījumi, ka pieteicējs ir strādājis algotu darbu, var secināt, ka viņš algotu darbu nav strādājis.

[5] Paskaidrojumā tiesai TM pieteicēja pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt, pamatojoties uz turpmāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Personai nepastāv rīcības brīvība izlemt, vai viņa vēlas saņemt zaudējumu atlīdzību par nesaņemto darba algu vai kompensāciju. Persona ir tiesīga saņemt kompensāciju tikai gadījumā, ja viņa pirms apcietinājuma nav strādājusi algotu darbu. Šim nosacījumam ir faktiski jāpastāv, lai varētu piemērot normu par kompensāciju. Līdz ar to ministrijai ir jākonstatē, ka persona nav strādājusi algotu darbu, nevis, kā to norāda pieteicēja pārstāvis pieteikumā, gadījumā, nav iesniegti dokumenti, kas apliecina zaudējumus, jāsecina, ka iesniedzējs nav strādājis algotu darbu.

[5.2] Ņemot vērā minēto, ministrijai nepieciešama informācija, kas apliecinātu, ka pieteicējs nav strādājis algotu darbu pirms apcietinājuma. Tā kā iesniedzējs nesniedza informāciju par pieteicēja darbu, no kura viņš atbrīvots pēc paša vēlēšanās, un tā atrašanās vietu, savukārt no Iedzīvotāju reģistra saņemta informācija, ka tajā nav iekļauta informācija par pieteicēju, ministrija nevarēja iegūt lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju.

[6] Tiesas sēdē pieteicēja pārstāvis pieteikumu uzturēja un paskaidroja, ka pieteicējs tika nelikumīgi arestēts Latvijas Republikā un atradās brīvības atņemšanas vietās divarpus gadus, līdz tika attaisnots.

Atbildētāja pārstāvis pieteikumu neatzina un paskaidroja, ka zaudējuma atlīdzināšanas institūts ir izveidots tādā veidā, ka paredz konkrētus posteņus, kurus pie konkrētiem nosacījumiem valsts atlīdzina personai. Šajā gadījumā tika iesniegts iesniegums, bet netika norādīti posteņi, par kuriem pieteicējs vēlas atlīdzinājumu, tādēļ TM nosūtīja pieteicēja pārstāvim lūgumu precizēt, kādu zaudējumu atlīdzību pieteicēja pārstāvis vēlas. Tā kā no pārstāvja tika saņemta atbilde, ka viņam nekas papildus nav jāiesniedz, TM nav informācijas un līdz ar to nav pamata apmierināt prasījumu. Uz tiesas jautājumu, vai TM apšauba, ka pieteicējs nav strādājis, norādīja, ka par to nav strīda.

Motīvu daļa

[7] Noklausoties lietas dalībnieku paskaidrojumus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, tiesa secina, ka pieteicēja pieteikums ir pamatots un apmierināms.

[8] Lietā konstatēti turpmāk norādītie faktiskie apstākļi.

[8.1] 2007.gada 17.septembra iesniegumā TM pieteicēja pārstāvis, pamatojoties uz Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.oktobra spriedumu, prasīja zaudējumu atlīdzību sakarā ar nepamatoti piemēroto drošības līdzekli un kriminālprocesuālo aizturēšanu laikposmā no 2004.gada 21.maija līdz 2006.gada 5.oktobrim (lietas 80.-81.lapa).

[8.2] 2007.gada 18.septembra iesniegumā pieteicēja pārstāvis, papildinot iepriekšējo iesniegumu, norādīja TM, ka apcietinājuma termiņš bija 29 mēneši un atlīdzinājuma summas apmērs ir Ls 1450 (lietas 79.lapa).

[8.3] 2007.gada 15.oktobrī TM vēstulē Nr. 1-10/1877-P lūdza pieteicēja pārstāvi sniegt informāciju par to, kāda veida zaudējumi ir nodarīti pieteicējam un kādi tieši zaudējumi sastāda norādīto summu Ls 1450 (lietas 77.-78.lapa).

[8.4] 2007.gada 12.novembra iesniegumā pieteicēja pārstāvis informēja TM, ka pieteicējs aizgāja no darba pēc paša vēlēšanās, lai noslēgtu laulību un pārbrauktu pie sievas uz pastāvīgu dzīves vietu, bet sakarā ar arestu 2004.gada 21.maijā un atrašanos apcietinājumā līdz 2006.gada 5.oktobrim pieteicējam bija liegtas tiesības un iespējas iestāties darbā. Jāņem vērā arī pieteicēja pārstāvja darbs, kuru viņš novērtē ar Ls 180. Aresta dēļ pieteicējam nodarīts zaudējums sakarā ar nenotikušo līgumu, jo viņš zaudēja priekšapmaksu. Tāpat pieteicējam nodarīts personiskais kaitējums, kas saistīts ar iestādes faktisko rīcību, liedzot pieteicējam ilglaicīgās satikšanās, ierobežojot juridisko palīdzību, ēdināšanu, apģērbu, kontaktu ar ārējo pasauli, nodarbinātību, iespēju nodarboties ar fiziskiem vingrinājumiem, atpūtu, apmācību, reliģisko pārliecību, brīvas domas cieņu, informācijas apmaiņu un mantu, turot antisanitāros apstākļos, piemērojot spīdzināšanu un cilvēku pazemojošu rīcību, kā arī nodarot morālo kaitējumu – ģimenes zaudējumu, pārdzīvojumus un pastāvīgu psiholoģisku un cietuma administrācijas spiedienu divarpus gadus, kas ievērojami iespaidoja veselības zaudēšanu un degradēja personību (lietas 75.-76.lapa).

[8.5] 2007.gada 21.decembrī vēstulē Nr. 24.24-40/7722 Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistra departaments informēja TM, ka Iedzīvotāju reģistrā nav iekļautas ziņas par *A.F.*, dzimušu */dzēsti dzimšanas dati/* Vologdā, Krievijas Federācijā (lietas 74.lapa).

[9] Lietā ir strīds par to, vai par apcietinājumā pavadīto laiku pieteicējam pienākas zaudējumu atlīdzība saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likumu.

[10] Saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 2.panta 1.punktu tiesiskais pamats nodarīto zaudējumu atlīdzināšanai ir attaisnojošs tiesas spriedums neatkarīgi no attaisnošanas motīviem. Savukārt saskaņā ar šī likuma 3.panta pirmās daļas 2.punktu persona ir tiesīga prasīt zaudējumu atlīdzību šādos gadījumos: tai piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums vai mājas arests.

Lietā nav strīda, ka pieteicējs sakarā ar piemēroto drošības līdzekli laikā no 2004.gada 21.maija līdz 2006.gada 5.oktobrim atradās apcietinājumā un ka ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.oktobra spriedumu pieteicējs atzīts par nevainīgu un attaisnots pierādījumu trūkuma dēļ, kā arī atcelts viņam piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums. Tādējādi šajā lietā ir konstatējams zaudējumu atlīdzināšanas gadījums un tiesiskais pamats saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likumu.

[11] Nav pamatots no atbildētāja pārstāvja paskaidrojumiem tiesas sēdē izrietošais arguments, ka pieteicēja pārstāvis nav norādījis atlīdzināmos zaudējumus. Kā izriet no lietas materiāliem ([8.4]), pieteicēja pārstāvis, atbildot uz TM lūgumu precizēt, kādi tieši zaudējumi sastāda norādīto summu Ls 1450, ir norādījis, ka sakarā ar arestu 2004.gada 21.maijā un atrašanos apcietinājumā līdz 2006.gada 5.oktobrim pieteicējam bija liegtas iespējas iestāties darbā.

No šādas pieteicēja pārstāvja norādes ir saprotams, ka viņš prasa atlīdzību saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta otro daļu. Saskaņā ar šo tiesību normu, ja persona nav strādājusi algotu darbu un šā likuma 3.pantā minēto gadījumu dēļ tai bijusi liegta iespēja iestāties darbā, personai par attiecīgo laika periodu izmaksājama kompensācija 50 latu apmērā par katru šā perioda mēnesi. Ņemot vērā, ka 2007.gada 18.septembra iesniegumā ([8.2]) pieteicēja pārstāvis norādīja, ka apcietinājuma termiņš bija 29 mēneši un atlīdzinājuma summas apmērs ir Ls 1450, ir saprotams, ka prasīto summu veido apcietinājumā pavadītā laika (pēc pieteicēja pārstāvja norādes – 29 mēneši) reizinājums ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta otrajā daļā minēto kompensācijas apmēru par vienu mēnesi – 50 latiem (29 x 50 = 1450).

[12] Tiesas ieskatā nepamatota ir TM izpratne par to, ka persona ir tiesīga saņemt kompensāciju tikai tādā gadījumā, ja šī persona ir pierādījusi, ka pirms apcietinājuma tā nav strādājusi algotu darbu.

Ar Latvijas Republikas Saeimas pieņemtajiem 2001.gada 29.marta likuma grozījumiem, kuri ir spēkā no 2001.gada 20.aprīļa, Zaudējumu atlīdzināšanas likumā nolemts 4.panta otrajā daļā aizstāt vārdus „Ministru kabineta noteiktās

minimālās mēnešalgas" ar skaitli un vārdu „50 latu". Kā izriet no attiecīgā likumprojekta „Grozījumi likumā „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu"" anotācijas (*skat. http://www.saeima.lv/bin/lasa?LP0771_0*), likumprojekts paredz atteikšanos no izdevumu sasaistes ar minimālo mēneša darba algu, kā arī paredz zaudējumu atlīdzības lielumu izteikt konkrētās naudas summās. Šo likuma grozījumu izdarīšanas laikā spēkā bija Ministru kabineta 1998.gada 24.novembra noteikumi Nr. 439 „Noteikumi par minimālo darba algu", kuru 1.punkts noteica minimālo mēneša algu – 50 latu mēnesī. Savukārt jau 2001.gada 6.martā bija pieņemti un 2001.gada 1.jūlijā spēkā stājās Ministru kabineta noteikumi Nr. 103 „Noteikumi par minimālo darba algu", kuri kā minimālo mēneša darba algu noteica 60 latu mēnesī.

Tātad sākotnēji mantisko zaudējumu atlīdzība gadījumos, kad persona nav strādājusi algotu darbu un Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 3.pantā minēto gadījumu dēļ tai bijusi liegta iespēja iestāties darbā, bija piesaistīta valstī noteiktajai minimālai mēneša algai. Līdz ar to likumdevēja mērķis bija garantēt personai kompensāciju vismaz minimālās mēneša algas apmērā, ņemot vērā, ka nepamatota apcietinājuma dēļ personai ir liegta iespēja iestāties darbā.

Vēlāk likumdevējs no šīs sasaistes ir atteicies un atlīdzības lielumu izteicis konkrētā naudas summā – saglabājot to tobrīd spēkā esošās minimālās mēneša algas līmenī. Tomēr arī konkrētas summas noteikšana norāda uz likumdevēja mērķi garantēt vismaz nelielu kompensāciju, jo, kā jau norādīts iepriekš un kā izriet arī no pašlaik spēkā esošā Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta otrās daļas nosacījuma, atlīdzība saskaņā ar minēto tiesību normu personai pienākas tādēļ, ka nepamatota apcietinājuma dēļ tai ir liegta iespēja iestāties darbā. Proti, pat tādā situācijā, kad persona pirms apcietinājuma nav strādājusi algotu darbu (nav nodarbojusies ar tautsaimnieciski derīgu darbību vispārpieņemtā izpratnē), likumdevējs ir atzinis par nepieciešamu tai tomēr izmaksāt vismaz kompensāciju 50 latu apmērā par katru mēnesi tādēļ vien, ka iespēja strādāt tai ir liegta valsts iestāžu nepamatotas rīcības dēļ. Vēl jo vairāk persona būtu pelnījusi kompensāciju, ja tā pirms apcietinājuma būtu strādājusi. Tiesas ieskatā tas nozīmē, ka personai kompensācija pienākas jebkurā gadījumā.

Līdz ar to TM atteikums izmaksāt kompensāciju ir balstīts uz formālu argumentu, kurš neņem vērā Zaudējumu atlīdzināšanas likuma mērķi. Turklāt tāds arguments no pieteicēja prasa pierādīt negatīvu faktu, ka viņš nav strādājis. Taču, kā izriet no Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2005.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-337 (10.punkts), negatīva fakta pierādīšanas gadījumā pierādījumu nastas uzlikšana tikai privātpersonai ir nesamērīga un pārkāpj tiesību principu *negativae non probantus* (negatīvais nav jāpierāda). Proti, ja arī pieteicējs iesniegtu dokumentu, kas apliecinātu, ka viņš ir atbrīvots no kādas darba vietas, šāds pierādījums apstiprinātu tikai to, ka konkrētā laikā pieteicējs atbrīvots no konkrētas darba vietas, taču tas nebūtu pietiekams pamats loģiskam atzinumam, ka pieteicējs apcietināšanas brīdī vispār nav atradies nekādās darba attiecībās.

[13] Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesa atzīst, ka TM prasība pieteicējam pierādīt, ka viņš nav atradies darba attiecībās, ir neracionāla. Tiesa uzskata, ka, nepastāvot pierādījumiem, kas liecinātu par pretējo, pieteicēja pārstāvja norāde, ka pieteicējs aizgājis no darba pēc paša vēlēšanās, ir pietiekams pamats atzinumam, ka persona nav strādājusi algotu darbu, tātad pastāv visi nepieciešamie priekšnoteikumi lēmuma pieņemšanai par kompensācijas izmaksu pieteicējam saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta otro daļu.

Kā jau iepriekš norādīts, minētā tiesību norma paredz, ka personai par attiecīgo laika periodu izmaksājama kompensācija 50 latu apmērā par katru šā perioda mēnesi. No 2004.gada 21.maija līdz 2006.gada 5.oktobrim (ieskaitot), kad pieteicējs atradās apcietinājumā, ir 28 pilni mēneši (skaitot no 2004.gada jūnija līdz 2006.gada septembrim) un divi nepilni mēneši (no 2004.gada 21.maija līdz 31.maijam ieskaitot – 11 dienas, no 2006.gada 1.oktobra līdz 5.oktobrim – 5 dienas). Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.panta otrajā daļā noteiktais laika perioda aprēķina pamatelements ir mēnesis, tādēļ tiesa aprēķina kompensāciju par katru no mēnešiem atsevišķi, pēc tam saskaitot kopā iegūtās summas. Tā kā dažādos mēnešos ir atšķirīgs dienu skaits, tad, rēķinot uz vienu dienu, arī kompensācijas vidējais apmērs par vienu dienu dažādos mēnešos atšķiras. Tādēļ tiesa atzīst, ka par katru no pilnajiem mēnešiem pieteicējam izmaksājama kompensācija likumā noteikto 50 latu apmērā (28 mēneši x 50 latu/mēnesī = 1400 latu), savukārt par nepilnajiem mēnešiem – proporcionāli dienu skaitam. Tā kā maijā ir 31 diena, tad par 2004.gada maija 11 dienām izmaksājama kompensācija 50 lati / 31 diena x 11 dienas = 17,7419 lati. Arī oktobrī ir 31 diena, tādējādi par 2006.gada oktobra 5 dienām izmaksājama kompensācija 50 lati / 31 diena x 5 dienas = 8,0645 lati. Tātad kompensācija par visu apcietinājumā pavadīto laiku ir 1400 + 17,7419 + 8,0645 = 1425,8064 lati, kas noapaļojot ir Ls 1425,81.

Pieteicēja pārstāvis savā pieteikumā kļūdaini ir aprēķinājis, ka pieteicējs apcietinājumā atradās divus gadus, četrus mēnešus un 15 dienas jeb 28,5 mēnešus. Kā tiesa iepriekš konstatēja, tad apcietinājumā pieteicējs pavadīja 28 pilnus mēnešus, kā arī divus nepilnus mēnešus – attiecīgi 11 un 5 dienas. Tādēļ atšķiras pieteikumā norādītā (Ls 1425) un tiesas aprēķinātā (Ls 1425,81) summa. Tiesa atzīst, ka šāda pieteicēja pārstāvja kļūda nav pamats pieteicēja pretenziju ierobežošanai un ka acīmredzamas aprēķina kļūdas izlabošana nav uzskatāma par prasījuma robežu pārsniegšanu. Tādēļ prasījums apmierināms tiesas aprēķinātajā Ls 1425,81 apmērā.

[14] Saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 27.aprīļa noteikumu Nr. 433 „Iesniegumu iesniegšanas un izskatīšanas, darba garantiju un sociālo garantiju atjaunošanas un zaudējumu atlīdzības izmaksas kārtība” (kas izdoti saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.pantu) 5.punktu zaudējumu atlīdzību, pamatojoties uz amatpersonas pieņemto lēmumu, izmaksā Tieslietu ministrija no ministrijai šiem mērķiem paredzētajiem valsts pamatbudžeta līdzekļiem.

Ņemot vērā minēto, atlīdzības izmaksa uzdodama šajā lietā atbildētāju pārstāvošajai iestādei – Tieslietu ministrijai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251.pantu un 254.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda:

apmierināt *A.F.* pieteikumu.

Uzdot Tieslietu ministrijai izmaksāt *A.F.* mantisko zaudējumu atlīdzību Ls 1425,81 (tūkstoš četrsimt divdesmit pieci lati un astoņdesmit viens santīms) apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā divdesmit dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese (paraksts) I.Freimane

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas tiesnese I.Freimane
Rīgā, 2009.gada 26.februārī